

Pars Aquilae parsque Leonis

Prace ofiarowane
Profesorowi Zenonowi Piechowi
w siedemdziesiątą rocznicę urodzin

Pars Aquilae parsque Leonis

Pars Aquilae parsque Leonis

Prace ofiarowane
Profesorowi Zenonowi Piechowi
w siedemdziesiątą rocznicę urodzin

pod redakcją:

Wojciecha Drelicharza
Andrzeja Marca
Mieczysława Rokosza
Jakuba Rogulskiego
Marcina Starzyńskiego

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2025

© Copyright by Księgarnia Akademicka & individual authors

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński

RECENZENCI

prof. dr hab. Zdzisław Noga, UKEN w Krakowie

prof. dr hab. Krzysztof Stopka, UJ w Krakowie

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Język polski: Agnieszka Kowalczyk

Język czeski: Lucia Němcová

Język ukraiński: Julia Karpytska

OPRACOWANIE GRAFICZNE OKŁADKI

Barbara Widłak

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Piotr Widłak

FOTOGRAFIA JUBILATA

BIELEC art

ISBN 978-83-8368-239-6 (druk)

ISBN 978-83-8368-240-2 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383682402>

Publikacja sfinansowana ze środków Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Zenon Piłł

Spis treści

Tabula gratulatoria	11
Septuagenarium	15
Wykaz prac doktorskich napisanych pod kierunkiem Zenona Piecha w latach 2010–2023	25
Wykaz prac magisterskich napisanych pod kierunkiem Zenona Piecha w latach 2006–2024	27
Bibliografia Profesora Zenona Piecha za lata 1976–2024	33
MAREK ADAMCZEWSKI	
<i>Heraldyka miejska II Rzeczypospolitej. Udział Włodzimierza Budki w pracach Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (1937–1939)</i>	55
MARCELI ANTONIEWICZ	
<i>Problem genezy i przekazu symbolicznego herbu piątego biskupa wileńskiego Macieja z czasem nazwą Znín opatrzonego</i>	75
JACEK BANASZKIEWICZ	
<i>Biskup Toul Gerard (963–994) oraz jedna ze scen jego hagiograficznego żywota — spotkanie w Pawii z opatem Maiolusem i świętym Wojciechem</i>	95
ANTONI BARCIAK	
<i>Język i pismo inskrypcji pszczyńskich</i>	117
MARIE BLÁHOVÁ	
<i>Pozdně středověká historiografie jako pramen epigrafiky — nápisy na architektuře</i>	131

BARBARA CHUDZIŃSKA

- Pierścienie ze znakami Rurykowiczów (?) ze zbiorów Muzeum
Janusza Petery w Tomaszowie Lubelskim*143

WOJCIECH DRELICHARZ

- Kronika Macieja z Miechowa i jego twórczość historiograficzna*153

KAMILA FOLLPRECHT

- Józefa Jakuba Muczkowskiego (1860–1943) zbiór odpisów inskrypcji
z krakowskich kościołów*163

IVAN HLAVÁČEK

- Studium středověkých rukopisů v České republice v 21. století.*175

MARCIN HLEBIONEK

- Janikowski sfragistycznie*189

TOMASZ JASIŃSKI

- Pochodzenie zapiski Mnicha z Lido (= Galla Anonima) o kościele
św. Marka w Wenecji*209

TOMASZ JUREK

- Dokument erekcyjny szpitala Świętego Ducha w Środzie Wielkopolskiej
z 1413 roku.*223

MARIA KOCZERSKA

- Nazwy osobowe w korespondencji Jana Długosza na tle
porównawczym*237

PIOTR KOŁPAK

- Funkcje pieczęci wiejskiej Ołpin koło Biecha oraz jej wyobrażenie
napieczętne jako wyraz świadomości społecznej chłopów*259

WOJCIECH KRAWCZUK

- Szyfr Wazów*277

BOŻENA LESIAK-PRZYBYŁ

- ... Bo któż tu w Krakowie rozumie muzykę lepiej od niego ...
Władysław Żeleński w Dzienniku Aleksandry Czechówny —
wybór zapisów.*283

WOJCIECH MISCHKE

- Portret cesarza Maksymiliana I z rodziną Bernharda Strigela
manifestacją habsburskich praw sukcesyjnych*327

MARIA MOLENDĄ

- Jaskółka burz, ważka ciemnoskrzydła — kobieta secesji i moda.
Pomiędzy, kulturowym wzorcem, artystyczną kreacją i prozą życia.* ...343

Олег Однороженко	
<i>Тинктури у візантійській геральдиці.</i>	367
KRZYSZTOF OŻÓG	
<i>Uwagi o tytułaturze Jadwigi Andegaweńskiej w dokumentach</i> <i>i zabytkach dziejopisarskich.</i>	397
BORYS PASZKIEWICZ	
<i>Dwugłowy orzeł Władysława Łokietka</i>	411
VITALIY PERKUN	
<i>Regulacje prawne posługiwania się pieczęciami cerkiewnymi/</i> <i>kościelnymi na Ukrainie Prawobrzeżnej w XIX–XX wieku.</i>	433
AGNIESZKA PERZANOWSKA	
<i>Genealogia rodów szlacheckich a heraldyka miejska.</i>	445
JAKUB ROGULSKI	
<i>Sigilla nostra subappensa. Pieczęcie dygnitarzy koronnych</i> <i>za panowania Aleksandra Jagiellończyka (1501–1506)</i>	461
MIECZYŚLAW ROKOSZ	
<i>Pejzaż kampanologiczny Pucka, Swarzewa i Półwyspu Helskiego.</i>	497
NATALIIA RUDYKA	
<i>Klasztor Saint-Paul-de-Mausole w Saint-Rémy — historyczny</i> <i>i turystyczny Vincent van Gogh</i>	517
HENRYK MAREK SŁOCZYŃSKI	
<i>Unia Lubelska Jana Matejki w kontekście idei misji dziejowej Polski</i> <i>w świecie słowiańskim</i>	529
STANISŁAW A. SROKA	
<i>Zagadka fałszywego biskupa miśnieńskiego z drugiej połowy</i> <i>XIV wieku</i>	573
MARCIN STARZYŃSKI, ANDRZEJ MARZEC	
<i>Z historii nauk pomocniczych w Uniwersytecie Jagiellońskim.</i> <i>Seminarium dyplomatyczne Władysława Semkowicza</i> <i>w roku akademickim 1933/1934</i>	587
PAWEŁ STRÓŻYK	
<i>Z rozważań nad funkcjami herbów miejskich na przykładzie herbu</i> <i>Poznania</i>	617
STANISŁAW SUCHODOLSKI	
<i>Czy Władysław Herman był rzeczywiście królem bez korony?</i> <i>Świadectwo źródeł numizmatycznych</i>	649

ALICJA SZYMCZAKOWA

*Nieznane dokumenty prawa niemieckiego dla Biskupic i Rudnik
w Sieradzkim*669

MARCIN SZYMONIAK

*Ikonografia średniowiecznych pieczęci klasztoru dominikanów
w Krakowie*683

HENRYK WĄSOWICZ

*Polski projekt reformy kalendarza gregoriańskiego na Soborze
Watykańskim II*713

PIOTR WĘCOWSKI

*Początek pięknej przyjaźni, czyli listy Jadwigi Karwasińskiej
do Zofii Kozłowskiej-Budkowej z lat 1931–1939*731

MAREK L. WÓJCIK

Między tradycją i awangardą. Uwagi o herbie Twardogóry745

ROMAN MARIA ZAWADZKI

Jak zostałem mediewistą i co z tego wynikło?771

Tabula gratulatoria

ADAMSKA Anna
ANTOSIK Anna
BACZKOWSKI Krzysztof
BASISTA Jakub
BETLEJ Andrzej
BIAŁEK Krystian
BIENIAK Janusz
BINIAŚ-SZKOPEK Magdalena
BLAJER Wojciech
BODZEK Jarosław
BORYCZKA Katarzyna
BRUSKI Jan Jacek
BRZUCHAŁA Karolina
BUKOWSKI Waldemar
BUNAR Piotr
ČAPAITĚ Rūta
CHORABIK-BIAŁEK Agnieszka
CHORAŻYCZEWSKI Waldemar
CHWALBA Andrzej
CIAŁOWICZ Krzysztof
CZARNOTA Tomasz
CZEKAŁSKI Tadeusz
CZYŻEWSKI Krzysztof
DAMAZYN Michał
DASZYK Krzysztof
DĄBROWSKI Janusz Stanisław

DOBOSZ Józef
DORNA Maciej
DRELICHARZ Eryka
DZIADEK Magdalena
DZIĘGIELEWSKI Karol
FAŁKOWSKI Wojciech
FERENC Marek
FRANASZEK Piotr
GAŁAS Michał
GALIJ-SKARBIŃSKA Sylwia
GAŁUSZKA Justyna
GARBACZEWSKI Witold
GARNCZARSKA Magdalena
GAWŁAS Sławomir
GAŚSIOROWSKA Patrycja
GAŚSIOROWSKI Antoni
GAŚSIOROWSKI Stefan
GIERGIEL Tomisław
GIGILEWICZ Edward
GŁĘBOCKI Henryk
GÓRCZAK Zbyszko
GÓRSKI Adam
GÓRZYŃSKI Sławomir
GRABOWSKI Tomasz
GRYZ Aneta
HAMRYSZCZAK Artur

HERCZYŃSKA Grażyna	MOŻEJKO Beata
HORZELA Dobrosława	MRUK Wojciech
HRYSZKO Rafał	NABIAŁEK Karol
JAKIMYSZYN-GADOCHA Anna	NAGIRNYI Vitaliy
JANICKI Marek	NIKODEM Jarosław
JANKOWSKA Jagoda	NOGA Zdzisław
JANUSZEK-SIERADZKA Agnieszka	NOWACKI Dariusz
JARZĄBEK Marcin	NOWAK Andrzej
JASIAK Dominika	OLIŃSKI Piotr
KADZIK Dominik	PALKIJ Henryk
KADZISZEWSKA-STRÓŻYK Magdalena	PAPA Ivanna
KAŁUSKI Tomasz	PARKITNY Krystian
KARGOL Tomasz	PATEK Artur
KARPACZ Artur	PERŁAKOWSKI Adam
KARPACZ Emilia	PEZDA Janusz
KASTORY Agnieszka	PIEGDOŃ Maciej
KLUZ Paulina	PIJAJ Stanisław
KOBIELA Dagmara	PIWOCKA Magdalena
KOŁOCZEK Bartosz	POKORA Piotr
KONSTANKIEWICZ Marek	POLAK Wojciech
KORCZAK Lidia	POLIT Jakub
KORPET Barbara	PROKOP Magdalena
KOWALSKI Marek	PURCHLA Jacek
KOZACZKIEWICZ Ewa	QUIRINI-POPLAWSKA Danuta
KRAS Paweł	QUIRINI-POPLAWSKI Rafał
KRÓL Matuesz	RACHUBA Andrzej
KUBICKI Rafał	RACHWAŁ Piotr
KUJAWIŃSKI Jakub	RIMŠA Edmundas
KURAK Ewa	RODZIŃSKA-NOWAK Judyta
KURAS Katarzyna	ROSZAK Stanisław
KURKOWSKA-BUDZAN Marta	RUSZAŁA Kamil
KWAŚNIEWSKI Andrzej	SAMSONOWSKA Krystyna
KWIATKOWSKI Krzysztof	SCHMIDT Michał
ŁOSOWSKI Janusz	SĘKOWSKI Paweł
MANIKOWSKA Halina	SITARZ Marzena
MIERZWA Janusz	SKRABSKI Józef
MIKULSKI Krzysztof	SKROBEK Bartłomiej
MOSTERT Marco	SOCHACKI Łukasz
	SPERKA Jerzy
	SPRAWSKI Sławomir

STINIA Maria
STOLICKI Jarosław
STOPKA Krzysztof
STRZYŻEWSKI Wojciech
SYNOWIEC Andrzej
SZCZERSKI Andrzej
SZWEDA Adam
SZYMBORSKI Wiktor
ŚLIWIŃSKI Błażej
ŚWIĄTEK Adam
TANDECKI Janusz
URBAN Jacek
VALDE-NOWAK Paweł
WALANUS Wojciech
WALCZAK Marek

WARZECHA Aldona
WENTA Jarosław
WILAMOWSKI Maciej
WILK Piotr
WITECKI Stanisław
WITKOWSKI Rafał
WNĘK Konrad
WOJCIECHOWSKI Leszek
WOJENKA Michał
WOŁOSZYN Marcin
WOŁYNIEC Bartłomiej
WRONISZEWSKI Jan
ZDRENKA Joachim
ZIĘBA Justyna
ZAREMSKA Hanna

Septuagenarium

Profesor Zenon Piech jest krakowianinem z urodzenia. Urodził się 18 lipca 1954 r. Po maturze w I Liceum Ekonomicznym, w pięknym budynku na rogu ulic Kapucyńskiej i Floriana Straszewskiego, w 1973 r. stanął wobec dylematu wyboru studiów: polonistyka czy historia? Ostatecznie podjął studia historyczne na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historię studiował w latach 1973–1977. Tytuł magistra uzyskał na podstawie pracy *Kamieniarstwo krakowskie w XVI w. Studia nad epigrafiką i rzeźbą sepulkralną*, napisanej pod kierunkiem Profesora Zbigniewa Perzanowskiego (1922–1999) — kierownika Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki i — dodajmy — ostatniego ucznia Władysława Semkowicza (1878–1949). Jeszcze przed magisteriatem z historii, w 1976 r., podjął studia na kierunku historii sztuki, które po dwóch latach przerwało mu powołanie od 1 lipca 1978 r. do służby wojskowej, zakończonej w czerwcu 1979 r. w stopniu podporucznika. Później jako oficer rezerwy awansował do stopnia porucznika. Od 1 października tegoż 1979 roku został zatrudniony w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki jako asystent stażysta i z tą chwilą, przechodząc kolejne stopnie akademickiej kariery, już trwale związał się z tą ważną dla mediewistyki polskiej placówką o świetnych tradycjach. Doktorat obronił w 1988 r., habilitował się w 2004 r., kierownictwo Zakładu objął 1 października 2005 r., profesurę uniwersytecką uzyskał 1 lipca 2010 r. Gdy 1 października 2021 r. Zakład Nauk Pomocniczych Historii przemianowano na Pracownię Nauk Pomocniczych Historii i Źródłoznawstwa, pozostał jej kierownikiem.

Już w czasie studiów, w aurze młodzieńczego entuzjazmu, krystalizowały się jego zainteresowania naukowe. Swój talent organizacyjny ujawnił jako prezes dwóch kadencji Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Główne dziedziny rozległego obszaru nauk dających poznawać

źródła historyczne, jakie uprawia Profesor Zenon Piech, to: epigrafika, sfragistyka, heraldyka, ikonografia historyczna i archeologia prawna, czyli raczej nauka o znakach władzy i prawa; niektórzy badacze wyodrębniają tu jeszcze insygniologię, którą również się zajmuje. Nie stroni też od numizmatyki. Narzędzi badawczych wymienionych dyscyplin często używa komplementarnie przy konkretnych badaniach szczegółowych danej dziedziny. W wymienionych obszarach aktywności naukowej wyróżnił się swymi osiągnięciami najdobitniej i znacząco. Pierwsza, pomijając studenckie juvenilia, poważnie naukowa publikacja na temat wyjątkowej w sfragistyce polskiej pieczęci księcia Leszka Czarnego na zgiętych kolanach przed św. Stanisławem sprawującym eucharystię ukazała się w 1983 r. Przypadający w 2024 r. jubileusz siedemdziesięciolecia urodzin i czterdziestopięciolecia pracy w murach Uniwersytetu Jagiellońskiego to znakomita okazja do podjęcia próby podsumowania i oceny dokonań naukowo-badawczych, ale też organizacyjnych i nauczycielskich Profesora.

Już w czasie studiów zaczął się wdrażać w epigrafikę, biorąc aktywny udział w organizowanych przez Profesora Józefa Szymańskiego (1931–2011) w ówczesnym powiecie pińczowskim wakacyjnych obozach mających na celu inwentaryzację inskrypcji jako materiału do, przerwanego niestety, monumentalnego wydawnictwa *Corpus inscriptionum Poloniae*. I tak na przykład odczytał inskrypcje na gotyckim dzwonie w kościele parafialnym w Pińczowie, na dzwonie barokowym w kościele w Czarnocinie czy w zborze kalwińskim w Cieszkowach oraz jeszcze inne; wszystkie zostały wydane. W latach 1976–1981, a więc jeszcze w czasie studiów i w pierwszych latach asystentury w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii, pod opieką Profesora Zbigniewa Perzanowskiego organizował studenckie wakacyjne obozy epigraficzne w miejscowościach południowej Małopolski, a w ciągu roku akademickiego inwentaryzował z kolegami zabytki epigraficzne pochodzące z krakowskich świątyń. Dojrzałym owocem samodzielnych badań epigraficznych i edytorskiego trudu jest tom 170 inskrypcji staropolskich bazyliki Mariackiej w Krakowie ze wstępem i rzeczoznawczym komentarzem (1987). Swoistym dopełnieniem tego cennego wydawnictwa źródłowego są *Dziewiętnastowieczne inskrypcje nagrobne z kościoła p.w. Wniebowzięcia N.P.Maryi (Mariackiego) w Krakowie*, wydane wspólnie z żoną Romaną (1984). Profesor wciąż pamięta o przechowywanych w Zakładzie teczach z materiałem epigraficznym zebrany z Krakowa i różnych miejsc województwa krakowskiego, z myślą o ich wydaniu.

Również „początki” zainteresowania Profesora dziełem sztuki jako źródłem wiadomości cennych dla historyka, czyli i k o n o g r a f i ą h i s t o r y c z n ą, datują się na lata studiów. Wszelkie wyobrażenia plastyczne długo były przedmiotem wyłącznego badania historyków sztuki i nie budziły szczególnego zainteresowania historyków, póki nie zostały dostrzeżone jako swego rodzaju

„teksty” zredagowane pozawerbalnymi środkami wyrazu, których odczytanie może przysporzyć obfitych treści źródłowych. W Polsce stało się to stosunkowo późno. Klasyczny skrypt do nauk pomocniczych historii Władysława Semkowicza nie uwzględniał ikonografii w ich kanonie. Dopiero Aleksander Gieysztor (1916–1999) w swym *Zarysie nauk pomocniczych historii*, wydanym w postaci powielanego skryptu w dwóch tomach w Warszawie w 1948 r., zawarł napisany przez Stanisława Herbsta (1907–1973) rozdział o ikonografii historycznej. Ważną rolę odegrały tu też między innymi przeszczepione, nie bez inspiracji Gieyszтора, przez Lecha Kalinowskiego (1920–2004) na grunt polski pod koniec lat pięćdziesiątych i w latach sześćdziesiątych XX w. badania treści ideowych dzieła sztuki.

Już w latach swych studiów, gdy na ćwiczeniach z historii Polski średniowiecznej, a także w sekcji mediewistycznej Koła Historyków i w czasie objazdów naukowo-poznawczych po Wielkopolsce i Kujawach, Małopolsce i Śląsku, podejmowane były próby odczytywania treści ideowych średniowiecznych zabytków, Zenon Piech, adept historii i historii sztuki, poznawał arkana ikonografii historycznej. Później wykorzystywał to doświadczenie, ten aspekt widzenia, we własnych badaniach sfragistycznych czy archeologiczno-prawnych. Podejmował ciekawe i owocne analizy źródłoznawcze dawnych przekazów ikonograficznych, jak na przykład *Obraz Królestwa Polskiego w drzeworytach Quincunxa Stanisława Orzechowskiego* (2000), wygłoszony wcześniej na sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, czy *Typus Foundationis Academiae Cracoviensis. Interpretacja obrazu z kaplicy grobowej Władysława Jagiełły* (2001). Te studia nad źródłami ikonograficznymi skłoniły go do metodologicznej refleksji nad ich miejscem w warsztacie historyka, by wspomnieć tu artykuł *Źródła ikonograficzne w badaniach historyka mediewisty* (2001) lub gruntowną i ważną rozprawę, której tytuł ujęty jest w formę pytania retorycznego: *Czy ikonografia historyczna powinna być nauką pomocniczą historii?* (1995). W ten sposób stawał wśród pionierów badań ikonograficzno-historycznych jako ich propagator, gruntując pozycję ikonografii historycznej w kanonie nauk pomocniczych historii. Zresztą, przynajmniej od razu, że w dorobku naukowym Piecha „nie ma prac mało znaczących”.

Powołany na asystenta znalazł się pośród biblioteki i zbiorów Zakładu NPH, niegdyś Katedry, o wspaniałych, sięgających XIX w. tradycjach. Księgozbiór oraz zbiory pergaminów i fotografii dokumentów, odlewów pieczęci, kolekcje monet itp. stanowiły wymarzony warsztat do realizowania tematów ze wszystkich klasycznych dziedzin nauk dających poznać źródła historyczne i były przedmiotem zazdrości mediewistów z innych ośrodków akademickich. Zakład dla magistra Piecha stał się drugim domem. Tym, czym się szczególnie zainteresował, były pieczęcie.

Problematyka sfragistyczna przez uprzednie dziesięciolecia w polskim piśmiennictwie historycznym była dość zaniedbana. A jest to bodaj najbardziej interdyscyplinarna nauka pomocnicza historii, by wymienić tu tylko związki z dyplomatyką i heraldyką, z historią sztuki, z historią społeczną i polityczną, także z historią państwa i prawa oraz z numizmatyką i genealogią. Piech podjął ją od razu z powodzeniem, publikując szereg artykułów dotyczących na przykład symboliki zjednoczeniowej w wyobrażeniach napieczętych książąt piastowskich z końca XIII wieku; należałoby wskazać tu między innymi *Studia nad symboliką zjednoczeniową pieczęci książąt piastowskich w drugiej połowie XIII i początkach XIV wieku* (1987). Odzwierciedlenia tendencji zjednoczeniowych w sfragistyce dotyczą też późniejsze artykuły, by wspomnieć ten z „Rocznika Krakowskiego”: *Święty Stanisław szafarzem korony Królestwa Polskiego. Ze studiów nad średniowieczną sfragistyką miasta Krakowa* (1991). Zaznaczmy, że artykuł ten wiąże się też z zainteresowaniem Autora kultem świętych w średniowieczu. Zasadniczo więc poszedł on w kierunku badania walorów ikonograficznych i odczytywania treści ideowych pieczęci piastowskich, a więc związku sfragistyki z ikonografią historyczną.

To z tych studiów wyrosła dysertacja doktorska magistra Zenona Piecha *Ikonografia pieczęci władców piastowskich*, napisana pod kierunkiem Profesora Perzanowskiego, superlatywnie recenzowana przez Profesorów: Lecha Kalinowskiego oraz Kazimierza Jasińskiego (1920–1997) i obroniona 13 grudnia 1988 r., a ogłoszona drukiem w 1993 r. pod tytułem *Ikonografia pieczęci Piastów*. Autor dokonał tu szczegółowej analizy ikonograficznej treści ideowych pieczęci jako dzieła sztuki, wykazując jego wartość jako źródła historycznego, jeśli nie równorzędnego źródłom pisanym, to źródła istotnie dopełniającego wiedzę czerpaną z przekazów pisanych. Rozprawa ta została uznana za odkrywczą i pionierską. Jako poważne osiągnięcie naukowe w badaniach nad ikonografią sfragistyczną stanowiła „znaczny postęp w badaniach nad sfragistyką piastowską”. Swymi nowatorskimi studiami sfragistycznymi zwrócił więc uwagę na walory poznawcze ikonografii napieczętej, która rozszerza bazę źródłową dla badań nad Polską piastowską. Wzbogaca wiedzę o kulturze materialnej i duchowej oraz treściach ideowych i politycznych XII–XIII wieku, a także XIV stulecia. Niejako bowiem dopełnieniem problematyki pracy doktorskiej była rozprawa o symbolach władzy Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego ogłoszona w językach polskim i niemieckim (1994, 1996).

Studia nad ikonografią pieczęci zwróciły uwagę Zenona Piecha na insygnia władzy i skierowały go w stronę badań archeologiczno-prawnych. Zaowocowało to artykułami o mitrze książęcej, stroju, insygniach i atrybutach władzy książąt piastowskich, a także o miejscu i obrzędzie stanowienia władzy w Polsce. Szczególnie cenna jest tu rozprawa o relacjach między archeologią prawną

a naukami pomocniczymi historii ogłoszona w 1985 r. w związku z ukazaniem się książki Witolda Maisla (1914–1993) *Archeologia prawna Polski* (Warszawa–Poznań 1982). Nie stronił też od artykułów recenzyjnych prac z zakresu sfragistyki i heraldyki. Recenzje książek dotyczących dziedzin, które sam uprawiał, są obfitymi głosami do recenzowanych pozycji.

Opisywał też między innymi pieczęcie klasztoru Sióstr Norbertanek w Krakowie, pieczęcie opactwa Benedyktynów w Tyńcu, pieczęcie miasta Krakowa. Inwentaryzował pieczęcie średniowieczne w archiwach krakowskich. W 1996 r. wznowił pracę Adama Chmiela (1865–1934) *Pieczęcie Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, opatrując ją wyczerpującym komentarzem. Praca ta okazała się początkiem zainteresowań archeologią prawną *Almae Matris*.

Kolejnym polem naukowo-badawczej, ale też organizacyjnej aktywności Profesora, jest jakże obszerny areał heraldyki, tu zwłaszcza heraldyka państwowa średniowiecza i czasów nowożytnych, heraldyka miejska i kościelna oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W Polsce Ludowej po 1945 r. godło Orła Białego w herbie państwa było znacząco uszczerbione przez pozbawienie Orła należnej mu korony nie tylko jako „symbolu jego dostojństwa i godności”, ale przede wszystkim symbolu jedności i niepodzielności wewnętrznej oraz suwerenności. Rozległy obszar heraldyki leżał wówczas odłogiem, a badania nie były uprawiane. Kiedy więc na fali przemian ustrojowych po sierpniu 1980 r. i przewycięzeniu stanu wojennego w 1987 r. błysnęła myśl reaktywowania Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Zenon Piech znalazł się w skupionym wokół Profesora Stefana Kuczyńskiego (1938–2010) gronie członków założycieli Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Warto przypomnieć, że przed 1939 r. *magna pars* tego Towarzystwa i redaktorem jego wydawnictw był Władysław Semkowicz, wieloletni kierownik Katedry Nauk Pomocniczych Historii. Zenon Piech utworzył przy Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Krakowski Oddział Polskiego Towarzystwa Heraldycznego i stanął na jego czele. W ciągu 12 lat swej prezesury (1992–2004) zorganizował 124 posiedzenia naukowe, goszcząc referentów z całej Polski. Podejmował również trud współorganizacji konferencji o tematyce heraldycznej (krakowskie kolokwia heraldyczne) skupiających badaczy tej problematyki, a czasem też przedstawicieli środowisk samorządowych.

W latach 2003–2008 zorganizował sześć konferencji poświęconych sfragistyce, które wytyczyły nowe kierunki badań sfragistycznych i zintegrowały środowisko badaczy tej dyscypliny. Warto ponadto zauważyć, że dynamika działań tego Oddziału wyraźnie dystansowała aktywność Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Kiedy zaś 29 grudnia 1989 r. mocą decyzji Sejmu przywrócono Orłu Białemu koronę, a w 1995 r. obchodziliśmy uroczyste siedemsetlecie naszego herbu państwowego, Zenon Piech okazał się jednym z najbardziej kompetentnych

znawców problematyki aquilarnej, poczynając od genezy godła Orła Białego jako herbu Królestwa Polskiego, co rozważał już w swoich juveniliach, a kończąc na jego przemianach stylowych i komponentach heraldycznych z herbami ziemskimi, dynastycznymi i monogramami królewskimi w ciągu wieków. Referował sprawę pieczęci, herbów i monet Przemysła II na sympozjum poznańskim z okazji siedemsetlecia koronacji królewskiej Przemysła II i zaistnieniu jego pieczęci majestatowej z pierwszym wyobrażeniem ukoronowanego Orła na tarczy jako herbu Królestwa. Mówił o Orle w epoce Jagiellonów (*Der jagiellonische Adler in Krakau*) na IX Kolokwium Międzynarodowej Akademii Heraldyki „Orzeł i lew w heraldyce średniowiecznej” (*L’aigle et le lion dans le blason médiéval et moderne*) odbytym w Krakowie we wrześniu 1995 r., którego zresztą był współorganizatorem. Jego rozważania *Wokół genezy Orła Białego jako herbu Królestwa Polskiego* znalazły się *a capite* monumentalnej publikacji *Orzeł Biały — 700 lat herbu Państwa Polskiego*, będącej pokłosiem wielkiej wystawy jubileuszowej zorganizowanej na Zamku Królewskim w Warszawie pod patronatem Prezydenta Lecha Wałęsy i prymasa Józefa Glempa (1995). Miał swój udział w zorganizowaniu wystawy „Orzeł Biały w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej” i wydaniu jej katalogu. Ozdobił też swym *Zarysem dziejów i symboliką Orła Białego* bogaty ikonograficznie, bilingwiczny (polsko-angielski) album „Orły Nasze”. *Orzeł Biały w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej* (1996). Dał tam również objaśnienie staropolskich herbów ziemskich Rzeczypospolitej. Zenon Piech uprawiał bowiem również heraldykę terytorialną, poczynając od skupienia się na wojewódzkich i ziemskich herbach schyłku średniowiecza i epoki staropolskiej, a kończąc na współczesnej problematyce heraldyki jednostek samorządowych, a więc herbach miejskich, powiatowych i gminnych, głównie województwa małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego. Szło to w parze z odradzaniem się samorządności III Rzeczypospolitej. Od 1999 do 2016 r. razem z Profesorem Wojciechem Drelicharzem i Profesor Barbarą Widłak z krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych perfekcyjnie i zgodnie z regułami herbownictwa opracowali dziesiątki pięknych herbów, które zyskały prawne zatwierdzenie lokalnych jednostek administracyjnych. Wiele z tych herbów to zupełnie nowe kreacje heraldyczne nawiązujące do lokalnych tradycji historycznych, ponieważ wiele jednostek samorządowych w ogóle ich nie miało. To te herby — arcydzieła współczesnej sztuki heraldycznej — witają nas na granicach województw, powiatów i gmin, tworząc razem niejako system heraldyczny porządkujący pejzaż semiotyczny Małopolski. Należy tu więc ów pięknie wystylizowany przez Profesor Barbarę Widłak herb obecnego województwa małopolskiego z Orłem Białym — przypominający historyczne godło dawnego województwa krakowskiego. Nie poprzestawano na herbach. Opracowywano też weksylia samorządowe (flagi, chorągwie, sztandary), pieczęcie oraz atrybuty i oznaki. Stoi za tym

efektem prac ogromna kwerenda źródłowa i można wierzyć, że nie pozostaje ona bez wpływu na prestiż władz, a także nie pozostaje bez oddziaływania społecznego, zwłaszcza integracyjno-tożsamościowego na społeczności lokalne. Cała ta ogromna — szkoda, że przerwana — zespołowa praca jest znakomitym przykładem zdolności przełożenia doświadczenia badawczego na użytek praktyczny. Była też ona nawiązaniem do podejmowanych przed 1939 r. prac historyków z krakowskiego środowiska, takich jak: Władysław Semkowicz, Adam Chmiel, Marian Friedberg (1902–1969).

Wiele osobistego wysiłku badawczego, a także organizacyjnego poświęcił Profesor Piech herbowi stołecznego i królewskiego miasta Krakowa. Od nowa — po Marianie Friedbergu — zbadał *ab ovo* historię tego znaku, objaśnił jego treść i ustalił ostateczną postać, która zyskała akceptację formalnoprawną Rady Miasta z mocy uchwały z 9 października 2002 r. By oddziaływać na mieszkańców starej stolicy, zadbał o zorganizowanie plenerowej wystawy poświęconej herbowi Krakowa. Dzięki jego staraniom powstał bogaty katalog tej ekspozycji: *650 lat herbu miasta Krakowa*, dedykowany Profesorowi Marianowi Friedbergowi w pięćdziesiątą rocznicę śmierci, z pięknym wstępem pióra Zenona Piecha *Herb Krakowa. Klejnot dziedzictwa historycznego miasta* (2019). Bronił przed władzami miejskimi znikającego z praktyki kancelaryjnej i z przestrzeni publicznej herbu królewskiego i stołecznego miasta, zastępowanego przez nieszczęsne „logo” Krakowa.

Rekapitulując całą tę pokrótce przedstawioną akcję w dziedzinie herbownictwa terytorialnego, należy podkreślić jej walor odnowicielski, porządkujący i konserwatorski; charakteryzował się on bowiem ochroną tej części naszej tradycji i dziedzictwa upostaciowanych właśnie w herbach i innych znakach tożsamości lokalnej. Zdaniem Profesora Stefana Kuczyńskiego, przewodniczącego Komisji Heraldycznej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, której wiceprzewodniczącym był Zenon Piech, system heraldyczny zaprojektowany przez wspomniany wyżej zespół dwóch historyków z Zakładu Nauk Pomocniczych Historii (Wojciech Drelicharz — Zenon Piech) oraz współpracującą z nimi artystkę plastyczkę z Wydziału Form Przemysłowych Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie Barbarę Widłak dla województwa małopolskiego powinien być naśladowany w innych regionach jako wzorcowy. Wieloletnie te prace zaowocowały świetnymi edytorsko i ważnymi publikacjami Profesora Zenona Piecha, by wymienić napisaną z Profesorem Wojciechem Drelicharzem książkę *Dawne i nowe herby Małopolski* (2004) i wraz z nim redagowanymi pracami: *Współczesna heraldyka samorządowa i jej problemy* (2000) oraz *Pieczenie herbowe, herby na pieczęciach* (2010).

Jest też Profesor Piech mistrzem w odczytywaniu treści zespołów herbów na zabytkach architektury średniowiecznej. W tym aspekcie zajmował się na przykład herbami w katedrze wawelskiej.

Już pod koniec lat osiemdziesiątych Zenon Piech zaczął kierować swe zainteresowania sfragistyką, heraldyką, a także numizmatyką w stronę epoki jagiellońskiej, wchodząc w ten sposób w czasy wczesnonowożytne. Po latach studiów w 2003 r. ogłosił monografię *Monety, pieczęcie i herby w systemie symboli władzy Jagiellonów*, która stała się podstawą jego habilitacji. Tu sfragistyka, numizmatyka i heraldyka epoki Jagiellonów zostały przedstawione na szerokim tle innych przedmiotów, takich jak na przykład: medale, nagrobki królewskie i kaplice grobowe, iluminacje książkowe, grafika książkowa, wystroje obiektów architektonicznych, arras, lufy armatnie itp. Autor doskonale sobie poradził z interpretacją tak różnorodnych źródeł, wykazując dowodnie, iż wszystkie one stanowiły obrazowy system komunikacji władzy ze społeczeństwem, a stając się nośnikami symboli władzy Jagiellonów w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim, nie były pozbawione celu propagandowego. Jest to obszerne, erudycyjne dzieło, na podstawie którego można sobie doskonale wyobrazić całą ikonosferę jagiellońskiej polsko-litewskiej czasoprzestrzeni. Należy tylko żałować, że to obszerne i gruntowne dzieło nie zostało wydane w języku niemieckim, i to najlepiej przez zagraniczne wydawnictwo. Nie rekompensują tego teksty referatów dotyczących tej problematyki głoszone na zagranicznych konferencjach i tam drukowane w materiałach pokonferencyjnych.

Jako kierownik Zakładu Nauk Pomocniczych Historii, zwanego dziś Pracownią, zadbał o znakomity zespół wytrawnych badaczy średniowiecza i nauk pomocniczych. Łącznie z kierownikiem są to cztery osoby, z czego trzy to dziś już profesorowie uczelniani. Świadectwem przywiązania Profesora Piecha do Zakładu, którym od lat kieruje, i do jego tradycji są ostatnie artykuły mówiące o dokonaniach badawczych jego wielkich kierowników — Stanisława Krzyżanowskiego (1865–1917) i Władysława Semkowicza. Szczególnym dowodem pamięci o wielkich przodkach uprawiających niwę sfragistyki i heraldyki jest zainicjowana przez Profesora msza św. za Franciszka Piekosińskiego (1844–1906) odprawiona 27 listopada 2006 r. w kościele pw. św. Marka w stulecie jego śmierci. Dowodem zaś przywiązania Profesora Zenona Piecha do *Almae Matris Jagellonicae Cracoviensis* jest jego członkostwo w zespole do spraw opieki nad grobami profesorów i współorganizowanie corocznie obchodzonego 6 listopada Uniwersyteckiego Dnia Pamięci; mobilizowanie studentów do udziału w tym święcie.

Głównym tematem jego prac badawczych, na którym skupia się on ostatnio, są znaki Uniwersytetu, w blasku których jawi się *Splendor Universitatis*. Problematyka ta, jak wyżej nadmieniliśmy, dawała znać o sobie już wcześniej. Sygnalizuje ją też seria artykułów drukowanych na łamach uniwersyteckiego miesięcznika „Alma Mater”. Swą wiedzę na temat znaków Uniwersytetu Profesor wykorzystał w czasie prac nad nową redakcją Statutu Uniwersyte-

tu, w którym przeprowadził szereg rzeczoznawczych korekt. Uczestniczył też w opracowaniu łańcuchów dziekanów Wydziału Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum oraz Wydziału Chemii, a także w opracowaniu wzorców graficznych nowych dyplomów licencjackich, magisterskich i doktorskich. Był również autorem koncepcji historyczno-heraldycznej znaków Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, dla którego opracował projekty herbu, pieczęci i chorągwi.

Dopełniając tej charakterystyki dokonań Jubilata, nie sposób nie wspomnieć o Profesorze Piechu jako nauczycielu akademickim, mistrzu, opiekunie studentów, popularyzatorze, a wreszcie też o jego aktywnym uczestnictwie w życiu naukowym. Już w czasie studiów, jak wspominaliśmy, był członkiem Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, a przez dwie kadencje jego prezesem. Los związał go na całe życie z tą korporacją studencką założoną w 1892 r. Jest bowiem członkiem honorowym Koła, a od 1 października 2009 r. jego opiekunem. Jako prezes a następnie opiekun Koła zapisał się wyraźnie w jego dziejach. Ostatnio zaś włożył wiele wysiłku, również autorskiego, w wydanie trzeciej już książki pamiątkowej Koła: *Bilans półwiecza. Koło Naukowe Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego w drugiej połowie XX wieku* (2022), zawierającej wspomnienia byłych jego działaczy.

Jest aktywnym członkiem Stowarzyszenia Historyków Sztuki i Polskiego Towarzystwa Historycznego. Od 9 stycznia 1985 r. do 9 stycznia 1989 r. za prezesury Profesora Mirosława Franćicia (1926–2004) był sekretarzem Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego i ogłosił drukiem obszernie sprawozdanie z działalności Oddziału w tym czasie. Jest uczestnikiem licznych zjazdów, kongresów, sympozjów, konferencji w kraju i za granicą. Był zapraszany z referatami do czynnego udziału w pięciu powszechnych zjazdach historyków (Gdańsk 1994, Wrocław 1999, Kraków 2004, Olsztyn 2009, Szczecin 2014). Jego kontakty naukowe sięgają poza granice Polski, zwłaszcza do niemieckich środowisk akademickich, ale też do Pragi i Kijowa.

Profesor Piech nie stroni od popularyzacji wiedzy historycznej, czego wyrazem są między innymi wywiady i artykuły prasowe oraz systematyczne kontakty z młodzieżą licealną. W latach 1997–2023 zorganizował 22 trzydniowe spotkania z uczniami Zespołu Szkół Licealnych w Ustrzykach Dolnych. Z ramienia Instytutu Historii utrzymuje dzięki temu kontakt z uczniami i profesorami szkół licealnych spoza dużych ośrodków miejskich w trosce o poziom nauczania historii. Wraz z innymi pracownikami Instytutu Historii, w tym zwłaszcza Zakładu Nauk Pomocniczych, wygłaszał wówczas liczne wykłady popularyzujące problematykę historyczną.

Był przewodniczącym Zespołu Nauk Pomocniczych Historii przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Pozostaje zaś nadal

Członkiem Stałego Komitetu Mediewistów Polskich, Komisji Archeologicznej Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk, Rady Redakcyjnej „Studiów Źródłoznawczych” oraz Komitetu Redakcyjnego „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”. Nie sposób wymienić wszystkich sfer jego aktywnej działalności.

Przez lata intensywnie i sumiennie uprawiał dydaktykę akademicką na wysokim poziomie, wykładając nauki pomocnicze historii nie tylko na studiach historycznych, ale też dla archeologów i historyków sztuki. Prowadził zajęcia na studiach zaocznych. Wykładał również na podyplomowym studium muzeologicznym. Z jego seminarium, spod jego mistrzowskiej ręki, wyszło 66 magistrów i 6 doktorów. Wykazał dużą umiejętność pracy ze studentami. Poświęcał im czas i serce. Wymownym świadectwem zdobycia szczególnego szacunku studentów jest wydana przez nich z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin Profesora księga pamiątkowa: *Signa. Studia i szkice z nauk pomocniczych historii* pod redakcją Andrzeja Marca i Marcina Starzyńskiego (2014), obecnie profesorów i współpracowników Pracowni NPH.

Przedstawiona powyżej działalność naukowa Profesora Piecha świadczy dobitnie o tym, że — poza wrodzonymi predyspozycjami — jest Profesor człowiekiem ceniącym wartość czasu i wie, że *omnia vincit labor improbus*. Sam ma się za samotnika, a jest świetnym kompanem. Można z nim wieść długie, tryskające dowcipem rozmowy, meandrujące po rozległych horyzontach, dalekich czasem od historii, dotyczących na przykład literatury pięknej, dawnej i współczesnej.

Niniejsza Księga Pamiątkowa jest swego rodzaju wyrazem podzięków i uznania — przyjaciół, współpracowników i uczniów.

Septuagenarium i wiążąca się z tym administracyjna konieczność przejścia w tak zwany „stan spoczynku” z pewnością nie będzie zamknięciem aktywności badawczej Profesora Zenona Piecha. Nie wydał on jeszcze swego łabędziego śpiewu. Warsztat profesora, jak widzimy, jest nadal w pełnym rozruchu. Czekamy na dzieło, które tworzy. Życzymy Profesorowi Piechowi sił fizycznych, dalszej weny oraz pasji i opieki Dobrego Nieba.

Mieczysław Rokosz

Pars Aquilae parsque Leonis

Księga *Pars Aquilae parsque Leonis* (Pół Orła, pół Lwa) zawiera 37 artykułów ofiarowanych Profesorowi Zenonowi Piechowi z okazji siedemdziesiątych urodzin. Profesor Piech jest historykiem, wybitnym uczonym. Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim i z tą uczelnią związał swą działalność naukową. Od 1978 roku pracował w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii UJ, a od 2005 kierował nim. Jest historykiem w całym tego słowa znaczeniu interdyscyplinarnym. Zajmuje się naukami pomocniczymi historii i w swych pracach podejmuje tematy z zakresu wielu należących do nich dyscyplin, śmiało wychodząc poza ich ramy. Główne sfery jego działalności naukowej to sfragistyka, heraldyka, archeologia prawna, numizmatyka, epigrafika i archiwistyka, a przede wszystkim ikonografia historyczna. Dzięki niemu w 1992 roku powstał krakowski oddział Polskiego Towarzystwa Heraldycznego (był prezesem tego oddziału przez dwanaście lat). Od 2009 do 2024 pełnił funkcję kuratora Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ta jedna z najstarszych w Polsce korporacji studenckich bardzo wiele zawdzięcza jego opiece. Reprezentował Wydział Historyczny swojej Alma Mater w Komitecie ds. Opieki nad Grobami Profesorów UJ. W ostatnim czasie zaangażował się w reformę znaków i ceremoniału Uniwersytetu Jagiellońskiego.

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-239-6

9 788383 682396